

Kapitola první

Addy

Paříž, Francie ~ počátek března 1939

Neměl v plánu zůstat celou noc vzhůru. Počítal s tím, že z kabaretu Grand Duc zmizí kolem půlnoci, aby urval alespoň pár hodin spánku na Gare du Nord, než mu pojede vlak zpátky do Toulouse. A teď – pohlédne na hodinky – je skoro šest ráno.

Takhle s ním zamával Montmartre. Jazzové kluby a kabarety, davy Pařížanů, mladých a vzpurných, jejichž ducha nezlomí nic, dokonce ani hrozba války – to všechno dohromady je prostě omamný koktejl. Dopije koňak a vstává, ale musí přemáhat pokušení zdržet se alespoň ještě na jednu sérii; určitě pojede i nějaký další vlak. Když však pomyslí na dopis zastrčený do kapsy kabátu, zatají se mu dech. Měl by už jít. Vyzvedne si převlečnick, šálu a čepici, dá svým společníkům *adieu* a proplétá se mezi zhruba tuctem stolků stále ještě zpola obsazených hosty klubu, kteří kouří gitanky a pohupují se v rytmu songu Billie Holidayové *Time on My Hands*.

Když se za ním zprudka setrvačností zavřou dveře, Addy se zhluboka nadechne a vychutnává si čerstvý vzduch, který syrově chladí v plicích. Náledí na rue Pigalle začalo tát a ulice vydlážděná kočičími hlavami se třpytí jako kaleidoskop

šedi pod pozdně zimní oblohou. Uvědomuje si, že bude muset přidat do kroku, pokud má stihnout vlak. Když se otočí, zahlédne ve výloze klubu svůj odraz. S úlevou konstatuje, že ten mladík, co na něj zírá, vypadá navzdory probdělé noci vcelku reprezentativně. Drží se zpříma, kalhoty stažené řemenem vysoko v pase mají pořád ostré manžety i puky, tmavé vlasy jsou bez pěšinky úhledně sčesané dozadu tak, jak to má rád. Uváže si šátek ledabyle kolem krku a vykročí k nádraží.

Všude jinde ve městě, napadá Addyho, jsou teď ulice vylištěné a tiché. Většina obchodů, přes jejichž výklady jsou staženy železné mříže, neotevře před polednem. Některé – ty, jejichž majitelé uprchli na venkov – neotevrou vůbec. FERMÉ INDÉFINIMENT, hlásají nápisy ve výlohách. Tady na Montmartru ale sobota plynule přešla v neděli a ulice jsou plné malířů, tanečníků, hudebníků a studentů. Vrávorají z klubů a kabaretů, smějí se a vůbec se chovají, jako by neměli na světě jedinou starost. Addy kráčí s hlavou skloněnou a límcem kabátu vyhrnutým, takže až na poslední chvíli uhne mladé dámě ve stříbřitých lamé šatech, která si to vykračuje přímo proti němu. „*Excusez-moi, monsieur,*“ usměje se a zčervená pod kloboučkem zdobeným žlutým peřím. Nejspíš zpěvačka, usoudí Addy. Ještě před týdnem by s ní pravděpodobně zapředl hovor. „*Bonjour, mademoiselle,*“ pokývne však nyní pouze a pokračuje v cestě.

Když Addy zahne za roh do la rue Victor Massé, udeří ho do nosu láková vůně smaženého kuřete. To stačí, aby mu ukrutně zakručelo v žaludku. Před Mitchellovou nonstop jídelnou se už teď tvoří fronta. Přes prosklené dveře restaurace vidí hosty, kteří tam klábosí nad kouřícími šálky kávy a talíři s bohatou snídaní v americkém stylu. Až *jindy*, napomene sám sebe a rázuje dál na východ směrem k nádraží.

Vlak za sebou sotva nechal nástupiště a Addy už vytahuje z kapsy kabátu dopis. Přišel sice teprve včera, přesto už ho

ale stihl přečíst nejméně pětkrát, a kolikrát si ho v duchu promítl, už by ani nespočítal. Přejede špičkami prstů po zpáteční adrese. *Varšavská ulice 14, Radom, Polsko.*

Jako by matku přímo viděl, jak se hrbí za svým psacím stolem ze saténového dřeva a dopadající sluneční paprsky jí zvýrazňují měkkou, oblou křivku brady. Chybí mu mnohem víc, než by čekal, když před šesti lety odjížděl z Polska do Francie. Bylo mu tehdy devatenáct let a musel se nesmírně přemlouvat, aby nezůstal v Radomi, kde by měl nablízku rodinu a kde, jak doufal, by mohl udělat hudební kariéru. Už jako mladý skládal a neuměl si představit, že by ho někdy něco mohlo naplňovat víc než sedět celé dny nad klaviaturou a skládat písně. A právě matka na něj naléhala, aby se přihlásil na prestižní *Institut polytechnique* v Grenoblu – a byla to ona, kdo trval na tom, aby tam nastoupil, když byl přijat. „Addy, ty jsi rozený technik,“ prohlásila a připomněla mu, jak kdysi jako sedmiletý rozebral porouchané rodinné rádio, rozložil jeho součástky po stole v jídelně a rádio znovu sestavil tak, že hrálo jako nové. „Živit se hudbou není tak snadné,“ řekla tehdy matka. „Já vím, že je to tvoje vášeň. Máš talent a neměl bys ho promarnit. Ale nejdřív, Addy, nejdřív vystuduj.“

Addy věděl, že má matka pravdu. Vydal se proto na univerzitu se slibem, že se vrátí domů, až absolvuje. Jakmile však za sebou nechal provinční Radom, otevřel se před ním úplně nový svět. O čtyři roky později, už s diplomem v ruce, dostal v Toulouse nabídku dobře placeného zaměstnání. Najednou měl přátele z celého světa – z Paříže, Budapešti, Londýna i New Orleansu. Vytříbil si umělecký i kulturní vkus, zachutnala mu *pâté de foie gras*, zvykl si na hebkou dokonalost čerstvě upečeného croissantu. Měl své vlastní (jakkoliv skromné) bydlení v centru Toulouse a mohl si dopřát luxus návratu do Polska, kdykoliv se mu zlíbilo, čehož využíval nejméně dvakrát ročně, vždy na svátky Roš ha-šana a Pesach.

Mohl si dopřávat víkendy na Montmartru, čtvrti tak prochnuté hudebním talentem, že tu pro místní nebylo ničím neobvyklým dát si v Hot Clubu drink s Colem Porterem, zúčastnit se improvizovaného představení Djanga Reinhardta v Bricktopu nebo – což si dopřál i Addy – s úžasem sledovat Josephine Bakerovou, jak foxtrotovým krokem přetanečňuje jeviště u Zelliho a na vodítku za sebou táhne ochočeného geparda s obojkem posázeným diamanty. Addy si nevzpomínal, že by kdy byl více inspirován ke komponování. Inspirace jej zasáhla natolik, že začínal uvažovat, jaké by to bylo přesídlit do Spojených států, země stars a kolébky jazzu. Snil o tom, že v Americe by možná mohl zkusit štěstí a třeba by se mu podařilo prorazit v moderní hudbě se svými vlastními kompozicemi. Bylo to lákavé, jen kdyby to neznamenovalo ještě větší vzdálenost, která by jej dělila od rodiny.

Když Addy vytáhne matčin dopis z obálky, zamrazí ho.

Nejdražší Addy,

děkuji Ti za dopis. Tvému otci i mně se velice líbilo, jak jsi líčil operu v Palais Garnier. U nás je všechno v pořádku, jen Geneka stále hněvá jeho degradace a já se mu nedivím. Halina je pořád stejná, horkokrevná tak, až si někdy říkám, že jí to ublíží. Od Jakoba a Belly očekáváme oznámení o zásnubách, ale znáš svého bratra, na toho se nesmí spěchat! Já si po odpoledních užívám čas strávený s malou Felicií. Nemohu se dočkat, až ji uvidíš, Addy. Vlasy se jí začínají přebarvovat. Bude zrzavá jako skořice! Jen málokdy ale prospí celou noc. Chudák Mila je úplně vyčerpaná. Neustále jí musím připomínat, že se to spraví.

Addy otočí list a zavrtí se na sedadle. Tady už tón dopisu zváží.

Měla bych Ti říci, drahoušku, že některé věci se tu za uplynulý měsíc změnily. Rotsztajn zavřel železárny – skoro se tomu

ani nechce věřit, po bezmála padesáti letech provozu. Kosmana několikrát vyrabovali, proto i on přestěhoval jak svoji rodinu, tak i hodinářský obchod do Palestiny. Nesdělují Ti tyto zprávy, abych Tě znepokojovala, Addy, jen bych se necítila dobře, kdybich Ti to tajila. Tím se dostávám k tomu, proč hlavně Ti píši – já i Tvůj otec si myslíme, že bys měl na Pesach zůstat ve Francii a s návštěvou doma počkat do léta. Budeš nám strašlivě chybět, ale cestování, zvláště přes Německo, teď asi není úplně bezpečné. Prosím, Addy, uvažuj o tom. Domov je domov – my tu budeme vždycky. Posílej nám zatím alespoň zprávy, jak jen to půjde. Jak pokračuješ s novou skladbou?

S láskou matka

Addy vzdychne a znovu se snaží nějak to celé pochopit. O zavírání obchodů a o židovských rodinách odcházejících do Palestiny už slyšel. Proto pro něj matčiny zprávy nejsou žádným velkým překvapením. Zneklidňuje ho však její obava. Už v minulosti se zmiňovala o tom, jak se věci kolem ní mění – běsnila, když byl Genek zbaven titulu doktora práv – většinou však byly Nechuminy dopisy radostné, pozitivně laděné. Minulý měsíc se ho například v dopise ptala, jestli by s ní šel do Velkého divadla ve Varšavě na Moniuszka, a líčila mu, jak si se Solem užili večeri u příležitosti svého výročí. Šli k Wierzbickým a matka mu popisovala, jak je u dveří přivítal Wierzbicki osobně a poblahopřál jim. Dokonce jim nabídl, že jim připraví něco speciálního mimo hlavní menu.

Tento dopis je však jiný. Addy si uvědomuje, že se matka bojí.

Zavrtí hlavou. Za celých pětadvacet let ještě nikdy nezažil, že by Nechuma dala najevo něco jako strach. A taky se ještě nestalo, aby kdokoliv z jeho sourozenců vynechal Pesach v Radomi. Pro jeho matku neexistuje na světě nic důležitějšího než rodina – a teď ho žádá, aby na svátky zůstal v Toulouse. Addy si zpočátku říkal, že je přemrštěně úzkostlivá. Je tomu ale skutečně tak?